

6 Berechting

A.Th.J. Eggen

- Jaarlijks behandelt de rechter in eerste aanleg circa 130.000 strafzaken tegen verdachten van misdrijven. Ruim 80% van de zaken wordt afgedaan door de politierechter. Het aandeel zaken bij de meervoudige kamer en de kinderrechter is voor beide 10%. In bijna drie kwart van de behandelde zaken gaat het om vermogensmisdrijven (26%), verkeersmisdrijven (23%) en geweldsmisdrijven (22%).
- In meer dan 90% van de zaken sprak de rechter in 2009 een schuldigverklaring uit. Het percentage vrijspraken en ontslagen van rechtsvervolgning is sinds 2000 verdubbeld. In 2009 ging 8% van de vervolgte verdachten vrijuit.
- In 2009 legde de rechter 50.000 geldboetes, 41.000 taakstraffen en 36.000 vrijheidsstraffen op. Het aantal opgelegde taakstraffen is sinds 2000 verdubbeld. Sinds 2002 is het aandeel gevangenisstraffen gedaald van 42% naar 29% in 2009.
- De tbs-maatregel is in de periode 2000-2009 gemiddeld 250 keer per jaar uitgesproken. In 2008 en 2009 is deze maatregel veel minder vaak opgelegd: 200 keer in 2008, 165 keer in 2009.
- Vanaf 2000 steeg het aantal door de rechter afgedane strafzaken tegen minderjarigen van 9.000 tot 13.500. In 2009 zakte het aantal weer tot minder dan 12.000. Het aandeel afgedane strafzaken tegen verdachte meisjes steeg van 11% in 2000 naar 15% in 2009.
- In de bestraffing van minderjarigen is het aandeel van de taakstraf toegenomen van de helft in 2000 tot driekwart in 2009.
- De behandeling van strafzaken door de meervoudige kamer duurde in 2009 gemiddeld 10 maanden, bij de politierechter 8 maanden en bij de kinderrechter 5,5 maand.

Als de officier van justitie heeft besloten een verdachte te vervolgen, wordt de zaak via een dagvaarding ter beoordeling aan de rechter voorgelegd. Die moet vaststellen of er sprake is geweest van schuld. Wordt de verdachte schuldig verklaard, dan legt de rechter doorgaans een sanctie op.

In het voorliggende hoofdstuk wordt de fase van berechting van verdachten in strafzaken behandeld. Paragraaf 6.1 gaat over de berechting in strafzaken tegen alle verdachten, waar specifiek wordt ingegaan op de wijze van afdoening (paragraaf 6.1.1) en de opgelegde sancties (paragraaf 6.1.2). Paragraaf 6.2 kent dezelfde opbouw, maar gaat over strafzaken tegen minderjarige verdachten. Paragraaf 6.3 gaat over de doorlooptijden van strafzaken en in paragraaf 6.4 komt de berechting in hoger beroep en in cassatie aan de orde.

6.1 Berechting in eerste aanleg van alle verdachten

Tussen 2000 en 2006 nam het aantal strafzaken dat de rechter afdeed toe van ruim 111.000 tot ruim 134.000 zaken. In de jaren daarna daalde dit aantal weer, tot ruim 126.000 strafzaken in 2009. Meer dan 80% hiervan wordt afgedaan door de politierechter. De meervoudige kamer en de kinderrechter handelden beide iets minder dan 10% af. Vergeleken met 2000 is het aandeel door de kinderrechter afgehandelde strafzaken licht gestegen (zie figuur 6.1).

Figuur 6.1 Percentage door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen alle verdachten naar soort rechter

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.2 in bijlage 4.

Bron: CBS

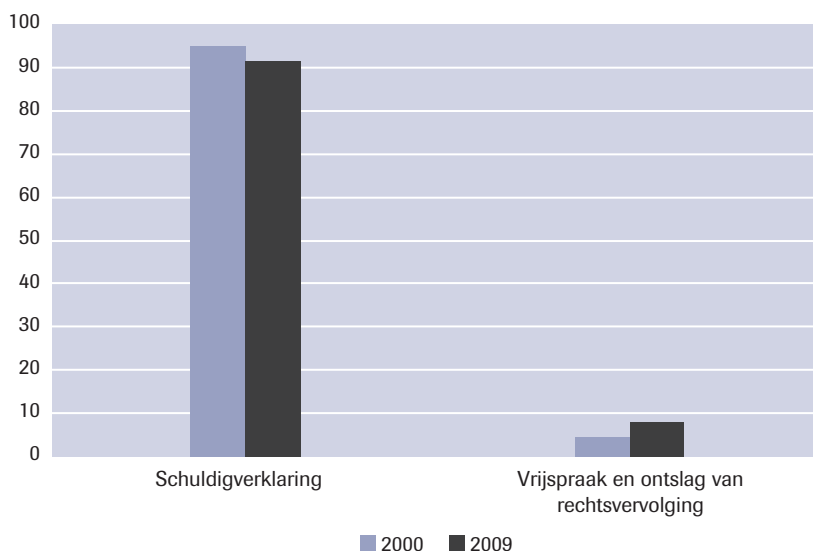
Van alle berechte personen was 86% man, 13% vrouw en 1% rechts-persoon. Het percentage berechte vrouwen in strafzaken is sinds 2000 met 2% toegenomen. De meeste strafzaken, die de rechter in eerste aanleg in 2009 afhandelde, waren zaken met vermogensmisdrijven (26%), verkeersmisdrijven (23%) en geweldsmisdrijven (22%). Vergeleken met 2000 zijn deze percentages weinig veranderd (zie tabel 6.3 in bijlage 4).

6.1.1 Wijze van afdoening

De rechter kan een strafzaak op verschillende manieren afdoen. Meestal verklaart de rechter een verdachte schuldig. In 2009 gebeurde dat in meer dan 90% van de afgedane strafzaken. In 8% van alle zaken werd de

verdachte vrijgesproken of ontslagen van rechtsvervolging. Dit aandeel is vergeleken met 2000 verdubbeld (zie figuur 6.2).

Figuur 6.2 Percentage door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen alle verdachten naar eindbeslissing

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.4 in bijlage 4.

Bron: CBS

Schuldigverklaring

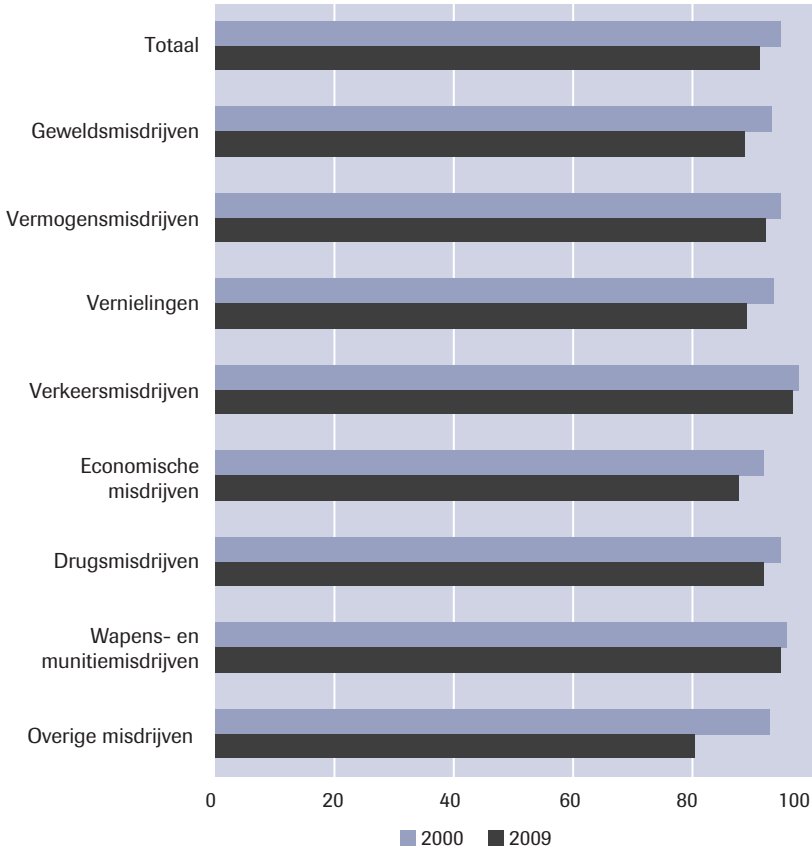
Het hoogste percentage schuldigverklaringen hebben zaken met verkeersmisdrijven (97%) en wapens- en munitiemisdrijven (95%). Ook van zaken met drugs- en vermogensmisdrijven ligt het percentage schuldigverklaringen boven 90% (zie figuur 6.3).

Vrijspraak en ontslag van rechtsvervolging

De rechter besluit tot vrijspraak als het ten laste gelegde feit niet is bewezen. Is het feit wel bewezen, maar niet strafbaar, of is de verdachte niet strafbaar, dan besluit de rechter tot ontslag van rechtsvervolging (zie hoofdstuk 2). In 2009 besloot de rechter 10.000 keer (8%) tot vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging.¹ In strafzaken met geweldsmisdrijven, vernielingen en economische misdrijven volgt relatief vaak (11%) een vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging. De zaken met vermogens- en drugs- en misdrijven liggen met 7% net onder het gemiddelde. Vergeleken met 2000 is in 2009 het aandeel vrijspraken en ontslagen van rechtsvervolging in zaken met 'overig misdrijven' verdriedubbeld (zie figuur 6.4).

¹ Jaarlijks oordeelt de rechter enkele honderden keren tot ontslag van rechtsvervolging.

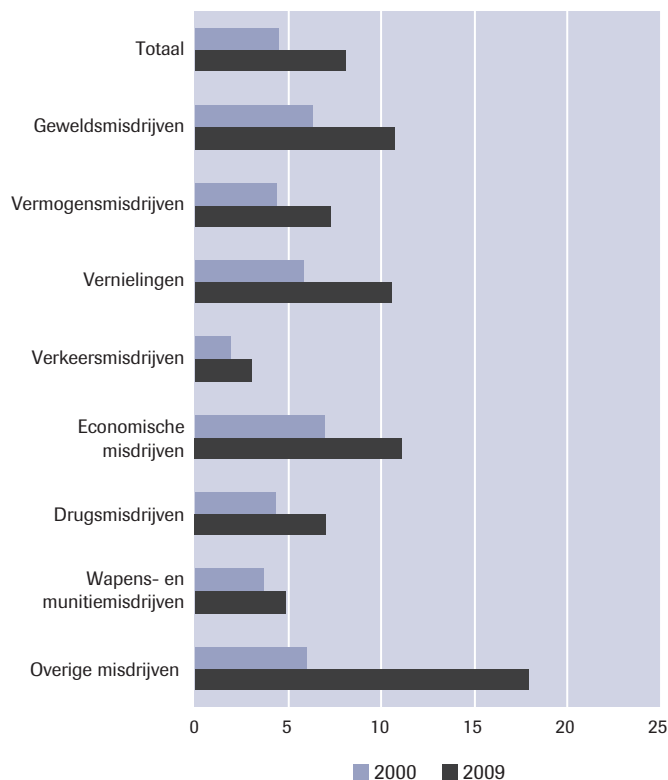
Figuur 6.3 Door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen alle verdachten: percentage schuldigverklaringen naar soort misdrijf

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.3 en 6.5 in bijlage 4.

Bron: CBS

Figuur 6.4 Door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen alle verdachten: percentage vrijspraken en ontslagen van rechtsvervolgving naar soort misdrijf

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.5 en 6.6 in bijlage 4.

Bron: CBS

6.1.2 Opgelegde sancties

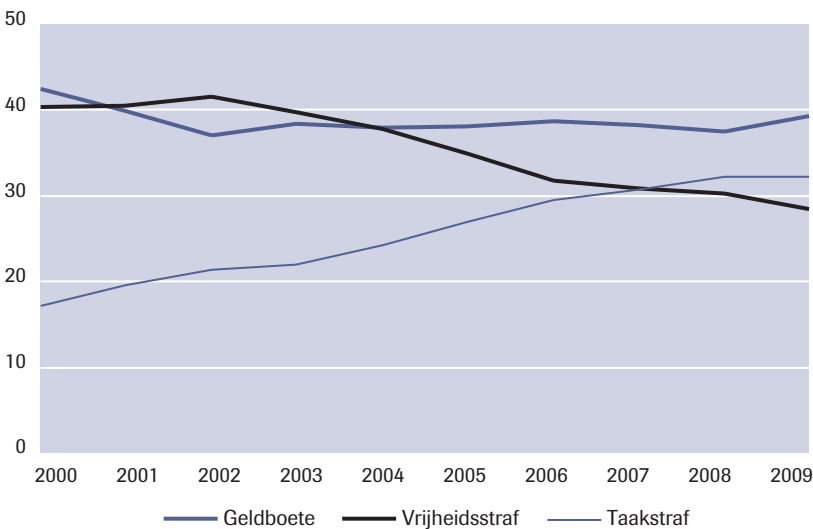
Als een verdachte schuldig is bevonden, kan de rechter besluiten één enkele straf of maatregel op te leggen of een combinatie van straffen en maatregelen (zie hoofdstuk 2). Doorgaans volgt op een schuldigverklaring ook een sanctie. Het aantal opgelegde sancties is ruim 1,4 keer hoger dan het aantal schuldigverklaringen, omdat de sanctie vaak een combinatie van straffen en/of maatregelen is. In de periode 2000-2009 nam het aantal schuldigverklaringen toe van 106.000 naar 115.000 en het aantal opgelegde sancties van 155.000 naar 167.000 (zie tabel 6.9).

Hoofdstraffen

Van de drie hoofdstraffen (vrijheidsstraf, geldboete en taakstraf) wordt de geldboete het meest toegepast. In 2009 legde de rechter deze straf 50.000 keer op. Dit is 39% van het totale aantal opgelegde hoofdstraffen. Vergeleken met 2000 is dit aandeel wat gedaald. De taakstraf, die sinds 2001 ook een hoofdstraf is, werd 41.000 keer opgelegd. Dit is een verdubbeling ten opzichte van 2000. Sinds 2008 is de taakstraf na de geldboete de meest opgelegde hoofdstraf.

Het aantal opgelegde (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen is na 2002 sterk gedaald. In dat jaar was nog 42% van de hoofdstraffen een vrijheidsstraf, tegen 29% in 2009. De rechter legde toen 36.000 van deze straffen op (zie figuur 6.5).

Figuur 6.5 Door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen alle verdachten: percentage hoofdstraffen

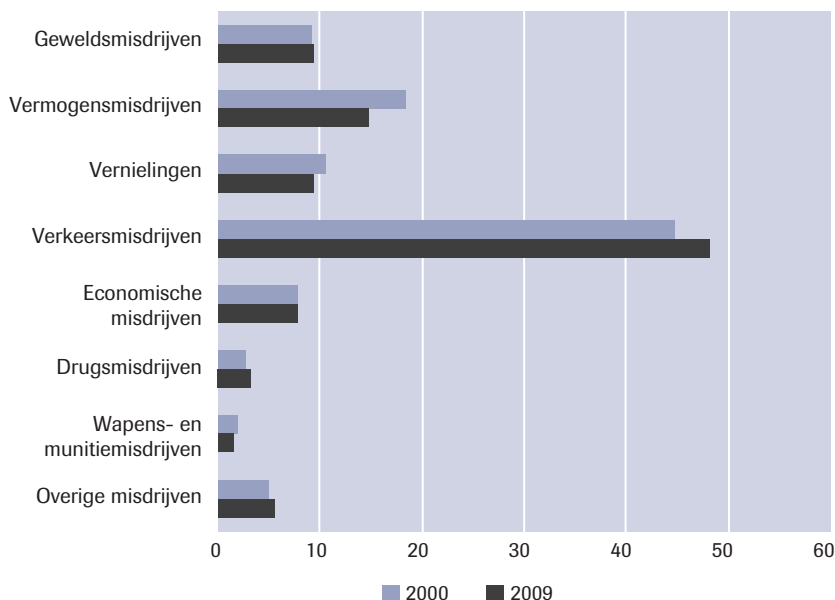
Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.9 in bijlage 4.

Bron: CBS

Geldboete

Bijna de helft van alle (deels) onvoorwaardelijke geldboetes werd in 2009 opgelegd voor verkeersmisdrijven. Het percentage vermogensmisdrijven ligt op 15%, en dat van geweldsmisdrijven en vernielingen beide rond 10%. Vergeleken met 2000 is in 2009 de verdeling van het aantal geldboetes over de verschillende soorten misdrijven niet veel veranderd. Het aandeel van de verkeersmisdrijven is iets toegenomen, dat van de vermogensmisdrijven is juist iets afgenomen (zie figuur 6.6).

Figuur 6.6 Door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen alle verdachten: percentage (deels) onvoorwaardelijke geldboetes naar soort misdrijf

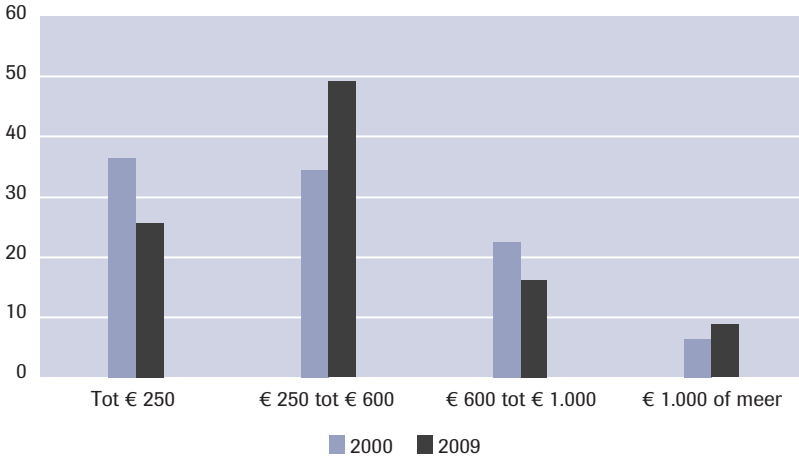
Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.11 in bijlage 4.

Bron: CBS

Ruim een kwart van de opgelegde boetebedragen lag in 2009 beneden € 250. Bijna de helft lag tussen € 250 en € 600. Bij 9% ging het om een bedrag boven € 1.000. In 2000 waren de boetebedragen anders verdeeld. Toen lag nog ruim een derde van de boetebedragen beneden € 250. Eveneens ruim een derde lag tussen € 250 en € 600. Boetebedragen boven € 600 werden in 2000 naar verhouding wat vaker opgelegd dan in 2009² (zie figuur 6.7).

2 Of rechters milder of strenger straffen is met de hier gepresenteerde cijfers niet vast te stellen. Het is goed mogelijk dat de zwaarte van de strafzaken is toe- of afgenomen. Bovendien worden veranderingen in de hoogte van opgelegde (geheel of gedeeltelijk) onvoorwaardelijke geldboetes onder meer beïnvloed door inflatie-effecten en aanpassingen van maximale boetebedreigingen in de wet.

Figuur 6.7 Door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen alle verdachten: percentage (deels) onvoorwaardelijke geldboetes naar hoogte van het onvoorwaardelijke deel

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.12 in bijlage 4.

Bron: CBS

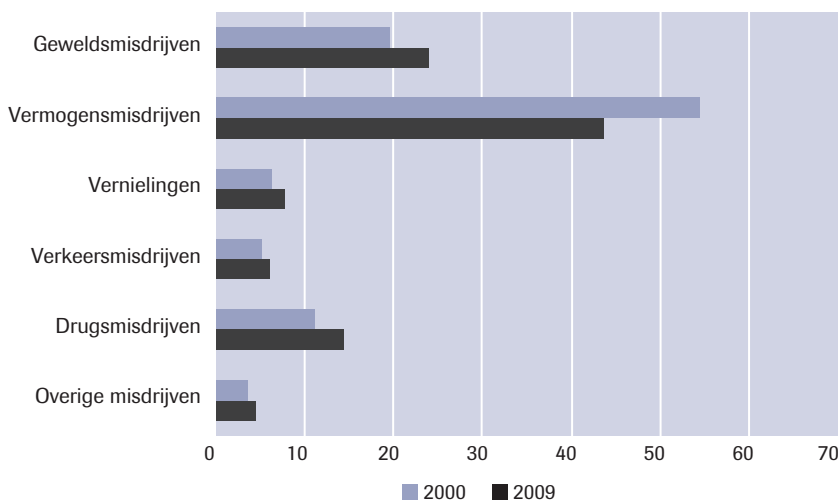
Gevangenisstraffen hechtenis

Bijna de helft van alle gevangenisstraffen en hechtenissen werd in 2009 opgelegd voor vermogensmisdrijven en bijna een kwart voor geweldsmisdrijven. Ook zijn deze vrijheidsstraffen relatief vaak (14%) toegepast voor drugsmisdrijven. Net als bij de geldboetes geldt dat het aandeel opgelegde vrijheidsstraffen voor vermogensmisdrijven is gedaald (zie figuur 6.8).

Een derde van alle in 2009 door de rechter opgelegde (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraffen heeft een duur van minder dan 1 maand, een kwart heeft een duur tussen 1 en 3 maanden en weer een derde heeft een duur tussen 3 maanden en 1 jaar. Het aandeel langdurige gevangenisstraffen (3 jaar en langer) ligt op 4%. Sinds 2000 neemt het aandeel van de gevangenisstraffen met een korte duur (tot 1 maand) af en stijgen de aandelen van die met een langere duur (zie figuur 6.9).³

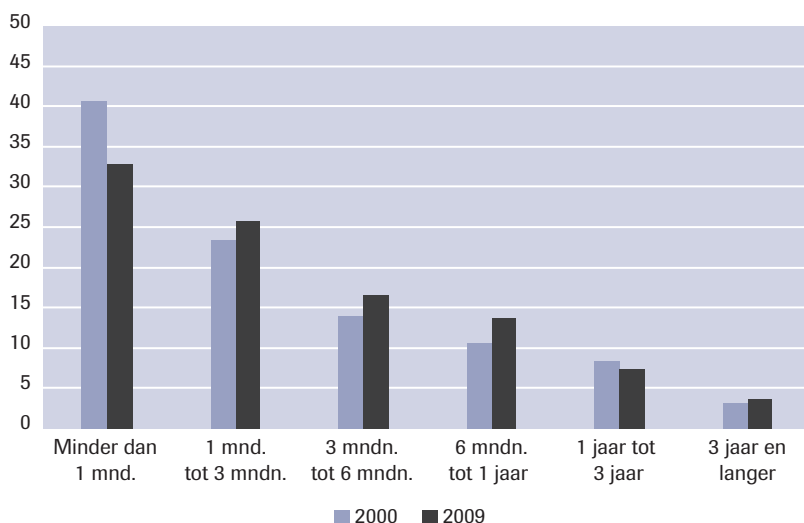
³ Net als bij de geldboete geldt ook hier dat niet geconcludeerd mag worden dat rechters milder of strenger zijn gaan straffen. Het is goed mogelijk dat de zwaarte van de strafzaken is toegenomen.

Figuur 6.8 Door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen alle verdachten: percentage (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen naar soort misdrijf

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.13 in bijlage 4.
Bron: CBS

Figuur 6.9 Door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen alle verdachten: percentage (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen naar duur van het onvoorwaardelijke deel

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.10 in bijlage 4.
Bron: CBS

Detentiejaren

Door de combinatie van het aantal opgelegde straffen en de gemiddelde strafduur die daarbij wordt opgelegd, is het aantal detentiejaren uit te rekenen. Van de opgelegde vrijheidsstraffen (gevangenisstraf, hechtenis en jeugdetentie) worden de opgelegde strafduur en het voorwaardelijke deel daarvan geregistreerd. Door van het onvoorwaardelijke deel de tijd af te trekken die op grond van de regeling van vervroegde of de voorwaardelijke invrijheidstelling^a (waarschijnlijk) niet zal worden uitgezeten, wordt (een benadering van) de werkelijk uit te zitten tijd verkregen. Waar hier over detentiejaren en gemiddelde strafduur wordt gesproken, is dat berekend op basis van deze werkelijk uit te zitten tijd.

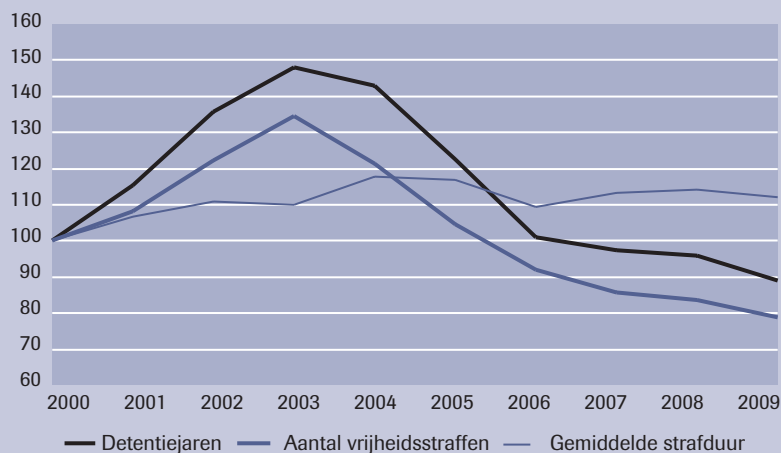
Uiteraard is de hoogte van de opgelegde straffen afhankelijk van de maximale strafduur die in de wet is bepaald. De maximale vrijheidsstraf die voor geweldsmisdrijven kan worden opgelegd, ligt vaak hoger dan bij vermogensmisdrijven en vernielingen.

Van 2000 tot 2003 stijgt het aantal detentiejaren sterk van 9.800 tot 14.500. Daarna daalt het snel tot 9.900 in 2006, en neemt langzaam verder af tot 8.700 detentiejaren in 2009 (zie tabel 6.14 in bijlage 4).

Doordat detentiejaren worden berekend op basis van het aantal vrijheidsstraffen en de gemiddelde strafduur, wordt de ontwikkeling hierin veroorzaakt door het aantal straffen, de duur daarvan, of een combinatie van beide. In de praktijk blijkt vooral het aantal straffen van sterke invloed te zijn op het aantal detentiejaren (zie ook de figuur).

^a Bij de vervroegde invrijheidstelling hoefde standaard een deel van de straf niet te worden uitgezeten. Voor straffen tot en met twaalf maanden gold dat de eerste zes maanden geheel werden uitgezeten en van het restant een derde deel. Van straffen langer dan een jaar werd twee derde deel uitgezeten (artikel 9a Sr). De regeling van vervroegde invrijheidstelling gold niet voor jeugdetentie. Medio 2008 is de vervroegde invrijheidstelling vervangen door de voorwaardelijke invrijheidstelling. Hierdoor is het niet langer standaard dat een deel van de straf niet wordt uitgezeten, maar zijn hier voorwaarden aan verbonden. Uit praktische overwegingen is gekozen om alle vrijheidsstraffen die tot en met 2009 zijn opgelegd, op dezelfde manier om te rekenen naar detentiejaren. Hierbij wordt dus uitgegaan van de berekening van de uit te zitten tijd volgens de regeling van de vervroegde invrijheidstelling.

Figuur Door de rechter afgedane strafzaken: vrijheidsstraffen* naar aantal, gemiddelde duur en detentiejaren, index 2000=100

* Gevangenisstraf, hechtenis en jeugddetentie.

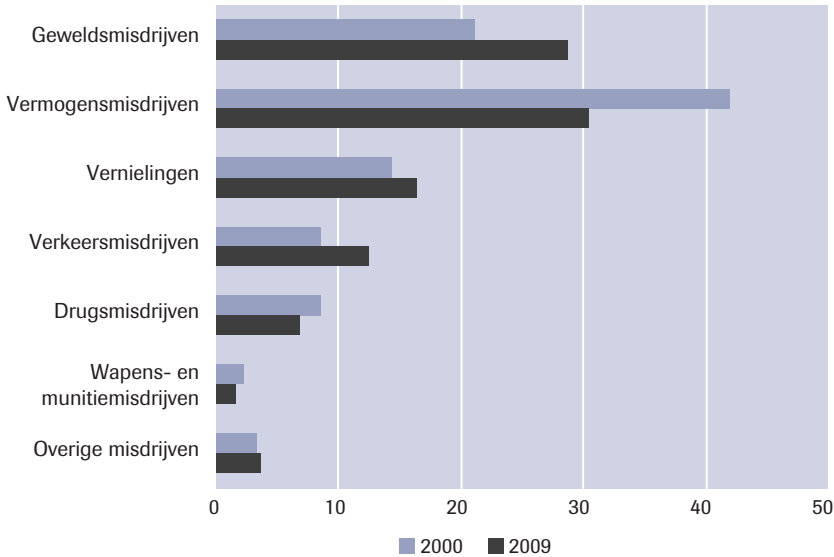
Voor corresponderende cijfers, zie tabel 6.10, 6.14 en 6.15 in bijlage 4.

Bron: CBS

Taakstraf

In 2009 werd 30% van alle taakstraffen opgelegd voor een vermogensmisdrijf. Het aandeel taakstraffen voor geweldsmisdrijven was bijna even hoog. Vernielingen en verkeersmisdrijven namen samen nog eens 30% voor hun rekening. Vergeleken met 2000 is het aandeel taakstraffen dat is opgelegd voor vermogensmisdrijven aanzienlijk gedaald en is dat van geweldsmisdrijven aanzienlijk toegenomen (zie figuur 6.10).

Figuur 6.10 Door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen alle verdachten: percentage taakstraffen naar soort misdrijf

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.16 in bijlage 4.

Bron: CBS

Bijkomende strafen maatregel

Naast een hoofdstraf kan de rechter een bijkomende straf of een maatregel opleggen. De ontzegging van de rijbevoegdheid werd in 2009 ruim 16.000 keer opgelegd en is daarmee de meest opgelegde bijkomende straf. De verbeurdverklaring van goederen werd in dat jaar 3.800 keer opgelegd. De maatregelen die de rechter het vaakst oplegt zijn betaling aan de staat, schadevergoeding en ontnemen van wederrechtelijk verkregen voordeel: samen bijna 16.000 keer in 2009. In de periode 2000-2009 werd de tbs-maatregel gemiddeld 250 keer per jaar opgelegd. De laatste twee jaren is deze maatregel veel minder vaak opgelegd: 200 keer in 2008 en 165 keer in 2009 (zie tabel 6.9 in bijlage 4).

6.2 Berechting in eerste aanleg van minderjarige verdachten

In paragraaf 6.1 is de berechting in strafzaken tegen alle verdachten behandeld. Deze paragraaf gaat over de berechting van alleen de strafrechtelijk minderjarige verdachten. De opbouw van paragraaf 6.2 is gelijk aan die van de vorige paragraaf. Paragraaf 6.2.1 gaat over de wijze van afdoening en paragraaf 6.2.2 over de opgelegde sancties.

In de periode 2000-2008 nam het aantal door de rechter afgedane strafzaken tegen minderjarigen geleidelijk toe van 9.000 tot 13.500. In 2009 zakte dit aantal tot minder dan 12.000. Het aandeel afgedane strafzaken tegen verdachte meisjes steeg van 11% in 2000 naar 15% in 2009 (zie tabel 6.1 in bijlage 4).

De strafzaken die de rechter in 2009 in eerste aanleg afhandelde, gingen hoofdzakelijk over vermogensmisdrijven (34%), geweldsmisdrijven (28%) en vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde (27%). In de periode 2000-2009 nam het aandeel van de strafzaken wegens vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde misdrijven toe en dat van vermogens- en geweldsmisdrijven af (zie tabel 6.17 in bijlage 4).

6.2.1 Wijze van afdoening

Qua wijze van afdoening verschillen strafzaken tegen minderjarige verdachten nauwelijks van die tegen alle verdachten. Ook bij minderjarigen verklaart de rechter een verdachte meestal schuldig. In 9% van alle afgedane strafzaken kwam de rechter tot vrijspraak of ontslag van rechtsvervolgung. Dit aandeel is vergeleken met 2000 bijna verdubbeld. Ook de (ontwikkeling van de) percentages schuldigverklaringen en vrijspraken per delictgroep verschillen voor strafzaken tegen minderjarige verdachten nauwelijks van die tegen alle verdachten (zie tabellen 6.18 tot en met 6.20 in bijlage 4).

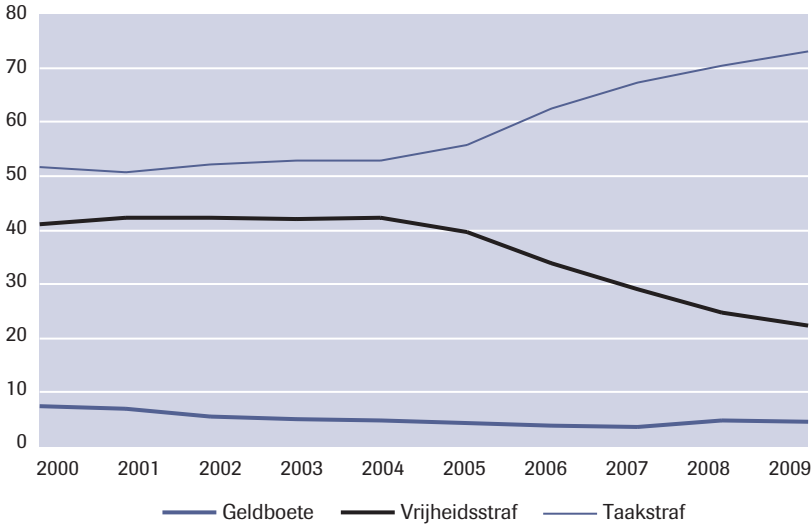
Opgelegde sancties

Ook in strafzaken tegen minderjarigen kan de rechter sancties combineren, waardoor het totale aantal straffen en maatregelen dat door de rechter is opgelegd 1,3 keer hoger is dan het aantal uitgesproken schuldigverklaringen. In de periode 2000-2008 nam het aantal opgelegde sancties tegen minderjarigen toe van 12.000 naar 16.300. In 2009 daalde dit aantal scherp en verklaarde de rechter 14.100 keer de verdachte schuldig. In hetzelfde jaar werden 10.600 schuldigverklaringen uitgesproken (zie tabellen 6.18 en 6.23 in bijlage 4).

Hoofdstraffen

De geldboete wordt bij minderjarigen weinig toegepast: in 2009 in totaal ruim 500 keer. Dit is 5% van alle opgelegde hoofdstraffen aan minderjarigen. Vergeleken met 2000 is dit aandeel bovendien licht gedaald. Veel vaker wordt de vrijheidsstraf of de taakstraf bij minderjarige verdachten toegepast. In 2009 werden 8.400 taakstraffen en 2.600 vrijheidsstraffen opgelegd. De taakstraf is al jaren de meest toegepaste hoofdstraf bij minderjarigen. Sinds 2000 is het aandeel taakstraffen bovendien sterk toegenomen. In 2000 was de helft van alle hoofdstraffen tegen minderjarigen een taakstraf, in 2009 is dit opgelopen tot bijna drie kwart (zie figuur 6.11).

Figuur 6.11 Door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen minderjarige verdachten: percentage hoofdstraffen

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.23 in bijlage 4.

Bron: CBS

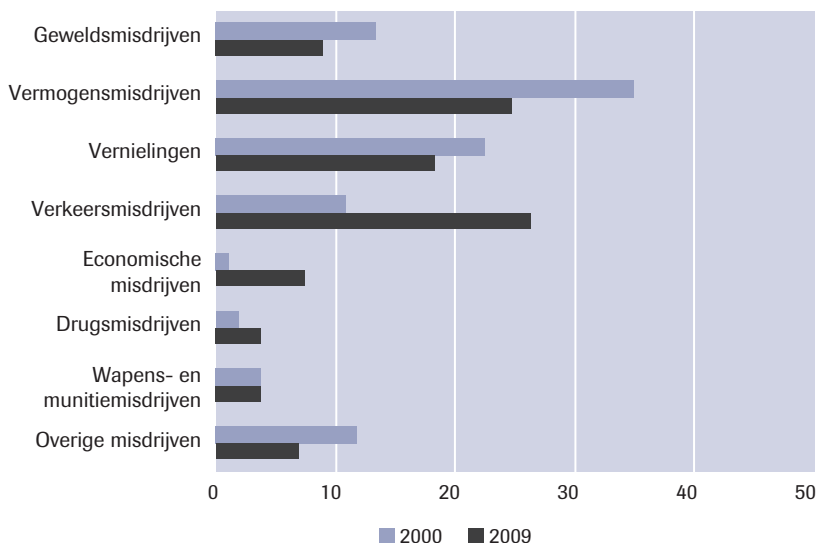
Geldboete

De meeste (deels) onvoorwaardelijke geldboetes werden in 2009 opgelegd voor verkeers- en vermogensmisdrijven. Beider aandeel is ongeveer een kwart. Daarna volgen vernielingen en geweldsmisdrijven. Vergeleken met 2000 is in 2009 de verdeling van geldboetes over de verschillende soorten misdrijven nogal veranderd. Maar daarbij moet aangetekend worden dat het aantal opgelegde geldboetes aan minderjarigen betrekkelijk laag is, waardoor schommelingen al gauw tot een dergelijke veranderde verdeling kunnen leiden (zie figuur 6.12).

De boetebedragen in strafzaken tegen minderjarigen liggen beduidend lager dan in strafzaken tegen alle verdachten. Een vijfde van de opgelegde boetebedragen lag in 2009 beneden € 100. Ruim 40% lag tussen € 100 en € 200. Bij 16% ging het om een bedrag boven € 300. Net als bij alle verdachten waren in 2000 de boetebedragen anders verdeeld. Toen lag nog 40% van de bedragen beneden € 100⁴ (zie figuur 6.13).

4 Zie ook voetnoot 1.

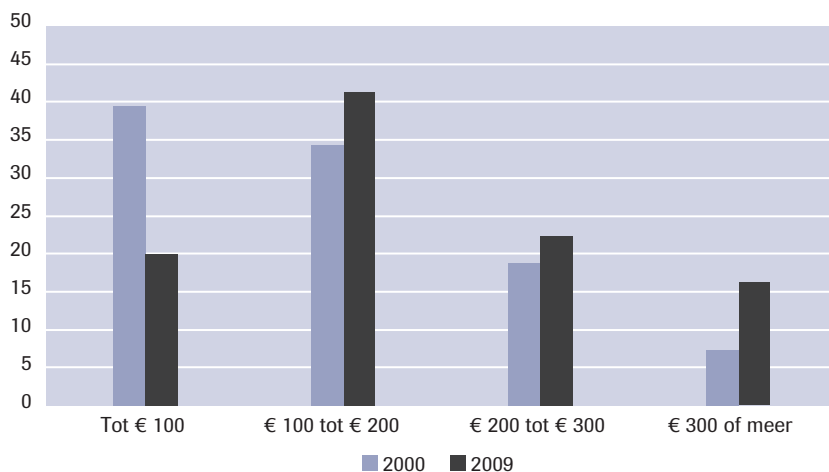
Figuur 6.12 Door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen minderjarige verdachten: percentage (deels) onvoorwaardelijke geldboetes naar soort misdrijf

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.29 in bijlage 4.

Bron: CBS

Figuur 6.13 Door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen minderjarige verdachten: percentage (deels) onvoorwaardelijke geldboetes naar hoogte van het onvoorwaardelijke deel

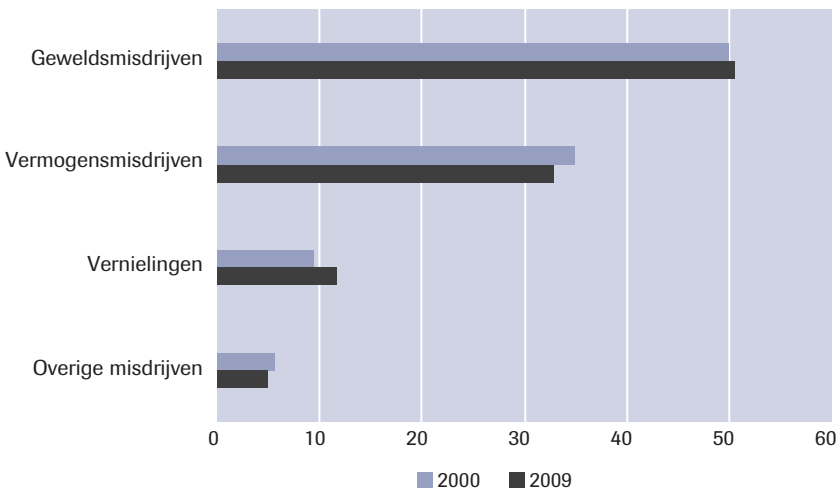
Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.30 in bijlage 4.

Bron: CBS

Vrijheidsstraf

Een vrijheidsstraf bij jongeren kan een jeugddetentie of een gevangenisstraf zijn. In dat laatste geval is de minderjarige berecht volgens het volwassenenstrafrecht (zie hoofdstuk 2). In 2009 was ruim een vijfde (22%) van het totale aantal opgelegde hoofdstraffen aan minderjarigen een jeugddetentie. Dit aandeel is vergeleken met 2000 sterk gedaald. Toen was nog 38% van de hoofdstraffen een jeugddetentie. De daling is vooral het gevolg van het toegenomen aantal taakstraffen. De helft van alle onvoorwaardelijke jeugddetenties werd in 2009 opgelegd voor geweldsmisdrijven, een derde voor vermogensmisdrijven en iets meer dan 10% voor vernielingen (zie figuur 6.14).

Figuur 6.14 Door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen minderjarige verdachten: percentage (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen naar soort misdrijf

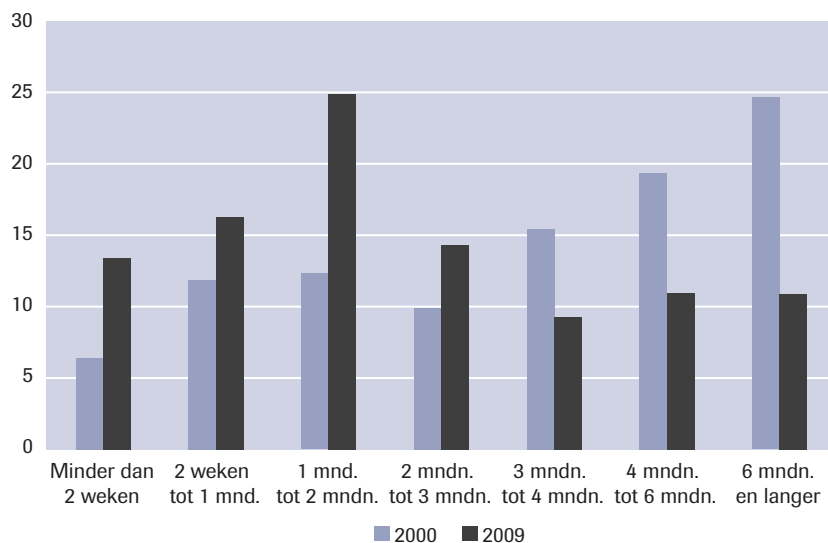
Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.25 in bijlage 4.

Bron: CBS

Lag het aandeel opgelegde onvoorwaardelijke jeugddetenties met een strafduur van minimaal 6 maanden in 2000 nog op een kwart, in 2009 is dit aandeel meer dan gehalveerd. Ook het aandeel van de opgelegde jeugddetenties met een duur van 3 tot 6 maanden is sterk teruggelopen. In 2009 heeft ruim twee derde van de opgelegde jeugddetenties een strafduur korter dan 3 maanden⁵ (zie figuur 6.15).

⁵ Zie ook voetnoot 1.

Figuur 6.15 Door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen minderjarige verdachten: percentage (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen naar duur van het onvoorwaardelijke deel

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.24 in bijlage 4.

Bron: CBS

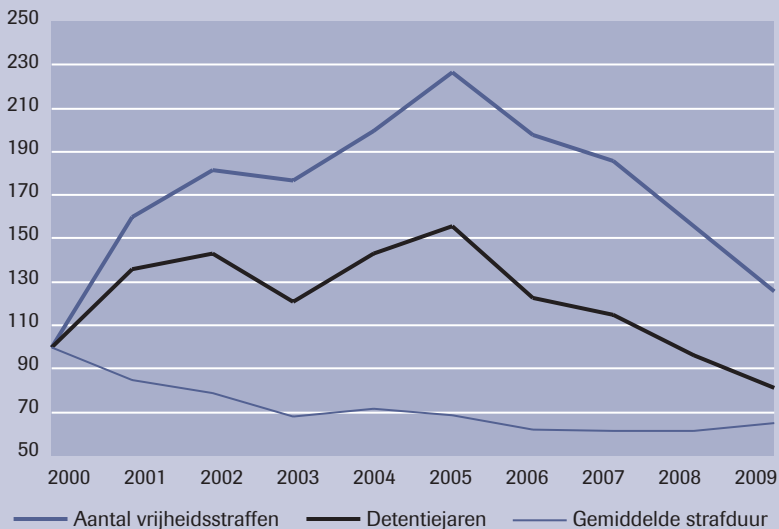
Detentiejaren bij minderjarigen

Net als bij alle verdachten samen is ook apart voor de minderjarigen het aantal detentiejaren uit te rekenen op basis van het aantal opgelegde straffen en de gemiddelde strafduur.

Tussen 2000 en 2005 nam het aantal detentiejaren bij minderjarigen toe van ruim 330 tot bijna 520. Bij het totaal van alle verdachten lag deze piek al in 2003. Ook bij minderjarigen nam daarna het aantal detentiejaren af, tot ruim 270 in 2009 (zie tabel 6.26 in bijlage 4).

Ook bij de minderjarigen blijkt de ontwikkeling in het aantal detentiejaren vooral te worden beïnvloed door het aantal opgelegde straffen, en in veel mindere mate door de duur daarvan (zie figuur).

Figuur Door de rechter afgedane strafzaken tegen minderjarigen: vrijheidsstraffen* naar aantal, gemiddelde duur en detentiejaren, index 2000=100

* Het gaat om jeugddetenties. De cijfers zijn inclusief jeugddetenties opgelegd aan meerderjarige verdachten.

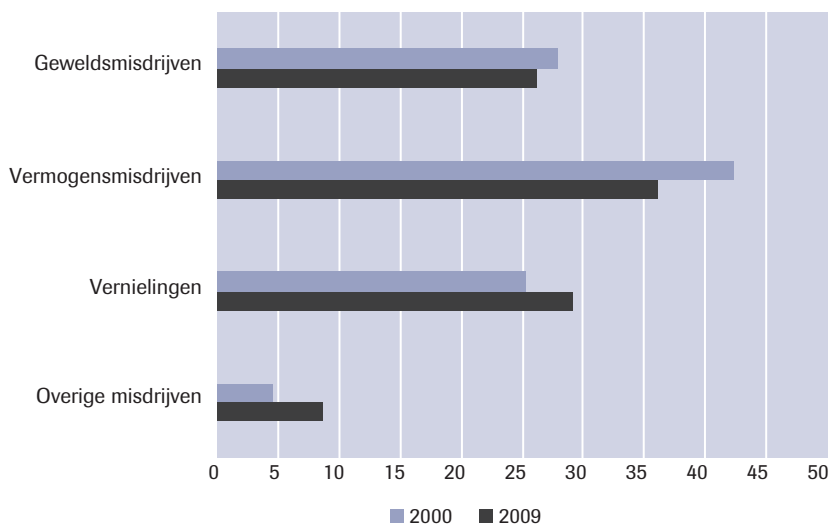
Voor corresponderende cijfers, zie tabel 6.25, 6.26 en 6.27 in bijlage 4.

Bron: CBS

Taakstraf

De taakstraf is de straf die de rechter het vaakst aan minderjarigen oplegt. In 2009 werd ruim een derde van alle taakstraffen opgelegd voor een vermogensmisdrijf. Het aandeel taakstraffen voor vernielingen lag net onder 30%. Een kwart van de taakstraffen werd opgelegd voor geweldsmisdrijven. Vergeleken met 2000 is het aandeel taakstraffen voor vermogensmisdrijven gedaald en is dat van vernielingen en overige misdrijven juist toegenomen (zie figuur 6.16).

Figuur 6.16 Door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen minderjarige verdachten: percentage taakstraffen naar soort misdrijf

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.28 in bijlage 4.

Bron: CBS

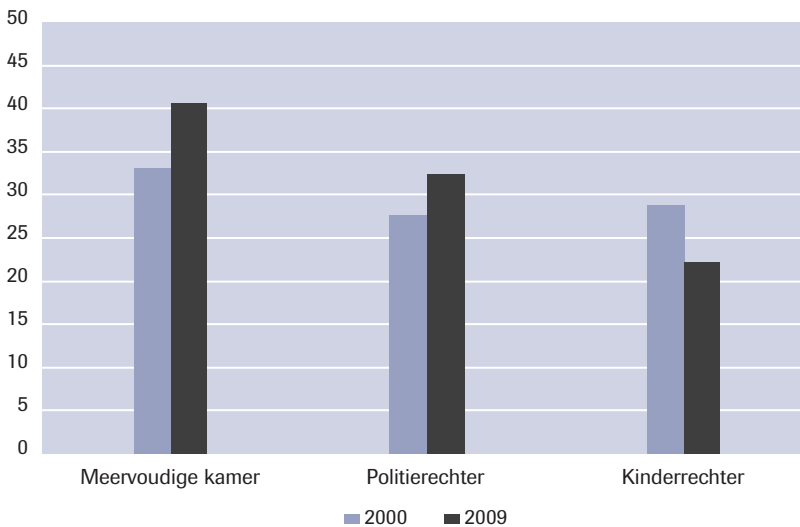
Bijkomende strafen maatregel

Eerder is al aangegeven dat de rechter behalve een hoofdstraf ook een bijkomende straf of een maatregel kan opleggen. Het aantal opgelegde bijkomende straffen aan minderjarigen is niet hoog en bedroeg in 2009 ruim 200. Maatregelen werden echter veel vaker opgelegd: ruim 2.000 keer in 2009. In de meeste gevallen ging het hierbij om de maatregel 'betaling aan de staat'. De maatregel 'plaatsing in een inrichting voor jeugdigen' (de PIJ-maatregel, zie ook hoofdstuk 2) wordt sinds 2006 steeds minder vaak toegepast, in 2009 nog maar 106 keer (zie tabel 6.23 in bijlage 4).

6.3 Doorlooptijden

Vanaf het moment van inschrijving bij het parket van het OM tot aan de eindbeslissing van de rechter verloopt vaak geruime tijd. De doorlooptijd wordt onder meer beïnvloed door de complexiteit van de strafzaak en de ernst van het gepleegde feit. Strafzaken die door de politierechter of de meervoudige kamer zijn behandeld, duurden in 2009 gemiddeld langer dan in 2000. De behandeling door de meervoudige kamer duurde gemiddeld 10 maanden, bij de politierechter gemiddeld 8 maanden. Sinds 2000 is de gemiddelde doorlooptijd van strafzaken die de kinderrechter behandelt gedaald tot 22 weken in 2009 (zie figuur 6.17).

Figuur 6.17 Door de rechter in eerste aanleg afgedane strafzaken tegen alle verdachten: doorlooptijden naar soort rechter, in weken

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.30 in bijlage 4.

Bron: CBS

6.4 Berechting in hoger beroep en in cassatie

Tegen de uitspraak van de rechter in eerste aanleg kan de verdachte of het OM hoger beroep instellen bij het gerechtshof. Het hof behandelt de strafzaak dan helemaal opnieuw (zie hoofdstuk 2).

Tussen 2002 en 2005 nam het aantal beroepszaken dat de gerechtshoven afhandelden toe tot bijna 40.000. In de jaren erna volgde tot 2008 een

daling, maar in 2009 steeg het aantal beroepszaken weer licht. In dit laatste jaar werden ruim 37.600 beroepszaken afgehandeld.^{6, 7}

De Hoge Raad toetst of in een rechtszaak de geldende wet- en regelgeving op de juiste manier is toegepast. Deze rechter behandelt de zaak niet opnieuw inhoudelijk (zie hoofdstuk 2).

Het aantal door de Hoge Raad afgedane strafzaken nam tussen 2002 en 2005 toe, en in de jaren daarna af. In 2009 deed de Hoge Raad bijna 3.400 cassatieberoepen af. Meestal volgt een niet-ontvankelijkverklaring, maar dit aandeel vertoont de laatste jaren een licht dalende trend. In 2009 werd 52% van de cassatieberoepen niet-ontvankelijk verklaard. In 27% van de zaken volgde verwerping van het cassatieberoep. Het aantal zaken waarin de Hoge Raad de uitspraak van de lagere rechter vernietigde, nam de afgelopen jaren toe van 9% in 2005 naar 19% in 2009.⁸

Vanaf 2002 zijn gegevens beschikbaar van alle drie onderscheiden soorten gerechten. Om de ontwikkeling van afgehandelde strafzaken door de verschillende gerechten in onderlinge samenhang te bekijken kunnen het best indexcijfers worden gebruikt. Hierdoor kunnen namelijk de CBS-gegevens over rechtbanken en de cijfers over de uitspraken van de Hoge Raad worden vergeleken met productiecijfers van de Raad voor de rechtspraak over de gerechtshoven. Daarbij moet nog wel rekening worden gehouden met de soms langdurige periodes tussen de behandeling van strafzaken in eerste aanleg, in hoger beroep en in cassatie.

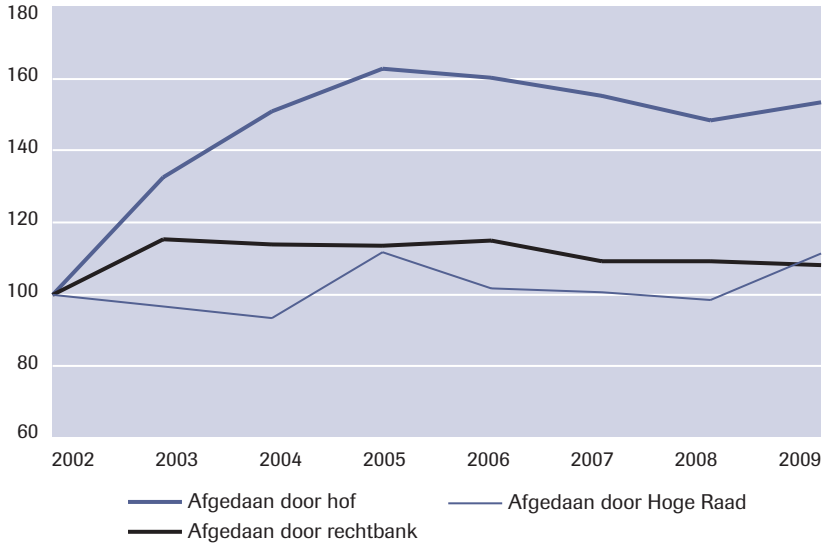
Vergeleken met de trends bij de rechtbanken en de Hoge Raad, wijkt die bij de gerechtshoven sterk af. Bij de gerechtshoven was de trend tot en met 2005 sterk stijgend. Daarna trad een daling in. In 2009 stijgt het aantal afgedane zaken weer (zie figuur 6.18).

6 Bron: Jaarverslagen Raad voor de rechtspraak 2004 t/m 2009 (tabel 5: productie Rechtspraak). Eerdere cijfers zijn niet direct beschikbaar. De Raad voor de rechtspraak hanteert een andere methode dan het CBS om rechtszaken te tellen. Het CBS telt zaken op basis van einduitspraken. De Raad voor de rechtspraak presenteert aantallen producten, vanwege wettelijke verplichtingen en aansluiting bij politieke verantwoording. Deze producten zijn alle onderdelen van een zaak die apart financiering vereisen. Elke zaak (in de zin van het CBS) kent minimaal één product (in de zin van de Raad), zoals verzoeken tot raadkamerzitting, tussenvonnissen en het uitwerken van het vonnis ten behoeve van hoger beroep. De aantallen producten zijn daarom niet vergelijkbaar met de einduitspraken. Omwille van de leesbaarheid wordt in deze paragraaf gesproken over 'zaken', ook waar 'producten' worden bedoeld.

7 Deze afname kan mede een gevolg zijn van de invoering van het verlofstelsel per 1 juli 2007 (art. 410a Sv). Deze regeling heeft als doel het indammen van zaken in hoger beroep. Bij veroordeling wegens overtredingen en lichte misdrijven, waarbij een geldboete is opgelegd van maximaal € 500, moet de veroordeelde bij het hof verlov vragen om in hoger beroep te mogen gaan. De reden om hoger beroep in te stellen moet meer omvatten dan alleen de strafhoogte of slechts het verkrijgen van een 'second opinion'.

8 Bron: Jaarverslagen Hoge Raad 2003/2004 t/m 2007/2008 en Cijfers en tabellen 2006 tot en met 2009, te raadplegen via www.rechtspraak.nl. Het gaat hier om afgedane zaken exclusief herzieningen.

Figuur 6.18 Door de rechter afgedane strafzaken in eerste aanleg, in hoger beroep en in cassatie, index 2002=100

Voor corresponderende cijfers zie tabel 6.2 in bijlage 4, de jaarverslagen van de Raad voor de rechtspraak, en de jaarverslagen van de Hoge Raad.

Bron: CBS, Raad voor de rechtspraak, Hoge Raad